

03 Mart 2013

۶۴۶

۱۹۸۳/۱۴۰۳: عبدالله بن عبدالعزيز بکری، سمط اللالی، چاپ عبدالعزیز میمنی، [قاهره] ۱۹۳۶/۱۳۵۴؛ طبری، تاریخ (بیروت)؛ غزوی سکر، معجم الشعراء فی تاریخ الطبری، صیدا ۱۹۹۹/۱۴۱۹؛ عمر قزوح، تاریخ الادب العربی، ج ۱، بیروت ۱۹۸۴؛ محمد بن ابی الخطاب قرشی، جمهرة اشعار العرب فی الجاهلیة والاسلام، چاپ علی محمد بجای، قاهره [۱۹۸۱]، محمد بن عمران مرزبان، الموشح: ماخذ العلماء علی الشعراء فی عیة انواع من صناعة الشعر، چاپ علی محمد بجای، مصر ۱۹۶۵؛ Régis Blachère, *Histoire de la littérature arabe*, Paris 1952-1966; *EP*, s.v. "Durayd b. al- Şimma" (by K. Petráček).

/ عظیم طهماسبی /

دری زاده، خاندان، از خاندانهای علمی مشهور و

صاحب مناصب قضائی در دوره عثمانی. این خاندان در طول بیش از دو قرن (از حدود نیمه قرن یازدهم تا نیمه قرن سیزدهم)، شش شیخ الاسلام و تعداد زیادی قاضی، قاضی عسکر و مدرس پروراند، هرچند از میان آنها مؤلفان اندکی برخاستند. برقراری پیوندهای خویشاوندی با چند خاندان علمی مشهور دیگر، از جمله باشماقچی زاده‌ها (← ادامه مقاله) و فیض الله زادگان، موجب نفوذ اجتماعی و سیاسی بسیار این خاندان شد (د.د.ترک، ذیل «دری زاده»).

۱) دری محمدافندی، سرسلسله خاندان دری زاده، که اولاد و احفادش به سبب انتساب به او «دری زاده» خوانده شده‌اند. او فرزند الیاس (اصالتاً اهل آنکارا) بود. سال تولد دری محمد در منابع نیامده، ولی باتوجه به آنکه سن وی را هنگام مرگ، حدود نود سال ذکر کرده‌اند، احتمالاً در اواخر دهه پنجاه از قرن یازدهم به دنیا آمده است. او پس از تحصیلات مقدماتی در زادگاهش، میزفون* و تکمیل تحصیلات خود در استانبول، مدرس شماری از مدارس استانبول از جمله یکی از مراکز تحصیلات عالی شد. در فاصله سالهای ۱۱۱۶ تا ۱۱۳۲ به منصب قضا در شهرهای حلب، قاهره، مکه و استانبول رسید. این سمت دیری نپایید و اعتراض مردم به عملکرد وی موجب عزلش شد. دری محمد در ۱۱۳۸ قاضی عسکر آناتولی شد و در ۱۱۴۰ برکنار گردید. او دوبار در ۱۱۴۳ و ۱۱۴۷ مدتی کوتاه قاضی عسکر روم ایلی شد. همچنین در ۱۱۴۷، هم‌زمان با سلطنت محمود اول، شیخ الاسلام و مفتی حکومت عثمانیان گردید. اما پس از چندماه به بیماری فلج مبتلا و به سبب وخیم شدن بیماری، در ۱۱۴۸ برکنار شد. او در ۱۱۴۹ درگذشت (عصمت افندی، ص ۱۰۸-۱۱۰؛ د.د.ترک، ذیل «دری محمدافندی»؛ شقیرات، ج ۱، ص ۶۶۳-۶۶۵).

دری محمدافندی با دختر رئیس العلماء عبدالقادر افندی ازدواج کرده بود و دو پسر داشت؛ نورالدین که مدرس علوم دینی بود و در ۱۱۳۴ در جوانی درگذشت؛ و مصطفی (شیخی محمدافندی، ج ۳، ص ۵۲۵؛ ثریا، ج ۲، ص ۳۳۸؛ د.د.ترک، همانجا).

۲) مصطفی دری زاده، در ۱۱۱۴ در استانبول به دنیا آمد و پس از اتمام تحصیلات به تدریس در تعدادی از مدارس استانبول پرداخت. او در زمان شیخ الاسلامی پدرش قاضی شهر غلظه / گالاتا* شد و سپس منصب قضای آدرنه و مکه را برعهده گرفت. او در ۱۱۵۲ قاضی استانبول، در ۱۱۵۹ قاضی عسکر آناتولی و در ۱۱۶۴ و ۱۱۶۸ قاضی عسکر روم ایلی شد. مصطفی سه بار، به مقام شیخ الاسلامی منصوب شد: نخست در ۱۱۶۹ در زمان حکومت عثمان سوم به مدت حدود هفت ماه؛ سپس در ۱۱۷۵ در زمان حکومت مصطفی سوم، به مدت حدود پنج سال؛ و سومین بار در ۱۱۸۷ هم‌زمان با حکومت عبدالحمید اول، به مدت حدود هفت ماه. او در ۱۱۸۸ درگذشت (جویدت پاشا، ج ۲، ص ۸۰۷؛ ثریا، ج ۴، ص ۴۴۴؛ اکرم کیندو، ص ۵۳؛ د.د.ترک، ذیل «دری زاده مصطفی افندی»؛ شقیرات، ج ۲، ص ۴۶-۴۷).

کتاب، دری زاده، الدرّة البیضاء فی بیان احکام الشریعة الغراء، در فقه است که آن را اثری معتبر دانسته‌اند. نسخ خطی متعددی از این اثر پرحجم موجود است (← جویدت پاشا، ج ۲، ص ۸؛ بغدادی، هدیه، ج ۲، ستون ۴۵۳؛ د.د.ترک، همانجا؛ قره بلوط، ج ۳، ص ۱۵۷۱). به گفته برخی، این کتاب اثر پدر مصطفی بوده و وی فقط مطالب آن را تدوین و این اثر را نامگذاری کرده است (بغدادی، ایضاح، ج ۱، ستون ۴۵۷).

مصطفی دری زاده را در انتخاب قضات، فردی دقیق معرفی کرده و گفته‌اند که بخشی از دارایی فراوان خود را وقف کرد. او دختر شیخ الاسلام سید عبدالله افندی باشماقچی زاده را به همسری برگزید. از پنج پسر مصطفی، محمد عطاءالله و محمدعارف شیخ الاسلام شدند و سه تن دیگر عهده دار مناصب قضا و تدریس علوم دینی گردیدند. چند تن از فرزندان و نوادگان این سه هم منصب تدریس و قضا را برعهده داشتند (← جویدت پاشا، ج ۲، ص ۱۰۰-۹۹؛ ثریا، ج ۴، ص ۴۴۵، ۵۸۶؛ د.د.ترک، همانجا). فرزندان و نوادگان مصطفی غالباً با لقب سید معرفی شده‌اند. سبب شهرت آنان به این لقب را آن دانسته‌اند که شماری از آنها سمت نقیب الاشراف، تصدی و سرپرستی امور سادات یافتند. البته برای این مسئله اسباب دیگری نیز ذکر شده است (← د.د.ترک، ذیل «دری زاده

1. Galata

ilim dalı: *TTm*

madde : *Üniversite Hukuku*

A. Br. : c. , s.

B. L. : c. *VI* , s. *3460*

F. A. : c. , s.

M. L. : c. *IV* , s. *4*

T. A. : c. *XIV* , s. *218*

Sadık ALBAYRAK

DÜRRİZADE AİLESİ
510

SON DEVİR OSMANLI ULEMASI
(İlmiye Ricalinin Teracim-i Ahvali)

CİLD 3

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No :	1907-3
Tasnif No. :	920-056 ACB-S

Yeşil Tulumba Sokak No: 10
Zafer Han, Kat: 4/27 Aksaray — İstanbul

Muhabere Adresi: P.K. 635/İSTANBUL

1288 (1872)'de azl edilmiştir. Nisan 1291 (1875)'de Kastamonu Meclis-i Temyiz Riyasetine tayin olunmuştur. Nisan 1292 (1876)'de Antep Mevleviyetini zabt etmişse de iki ay sonra Temyiz reisliğinden ve Teşrinievvel 1292 (Ekim 1876)'de mevleviyeti kaldırılmıştır. Mart 1298 (1882)'de Urfa Niyabetine tayin edilmiştir. Haziran 1300 (1884)'de azl edilmiştir. Teşrinisanî 1310 (1894)'da Malatya Niyabetine tayin edilmiş ve Mart 1313 (1897)'de ayrılmıştır. Temmuz 1313'de Kilis niyabetine tayin olunmuşsa da yine Teşrinievvel 1316 (1900)'da idareten azl edilmiştir. Nisan 1317'de (1901'de) tayin olduğu Antakya niyabetinden bir yıl sonra Hama Niyabetine nakledilmiştir. Teşrinievvel 1322'de (1906'da) Lâzkiye niyabetine tayini ile Hama'dan ayrılmıştır. Temmuz 1323 (1907)'de Zor Livası niyabetine nakledilmiştir. Eylül 1324 (1908)'de Zor Niyabetinden ayrılmıştır. (Sicil defteri, c. 1, sh: 352) 1291/1292 (1875/1876) tarihlerinde bir yıl kadar Kastamonu Merkez Kadılığında da bulunmuştur.

Teşrinisanî 1325 (Kasım 1909)'de emekli olmuştur. Umumi af dolayısıyla Eylül 1324 (1908)'de memleketine dönmüştür. (Dosya nu: 3587)

MEHMET DÜRRÎ EFENDİ (İstanbulu)

«Dürrizâde» şöhreti ile meşhur olup 1222 (1816) tarihlerinde doğması muhtemeldir. Medrese tahsilinden sonra ilk olarak Mart 1241 (1835) tarihinde müderris olmuştur. Şubat 1265 (1849) tarihinde Havass-ı Refia mevleviyetini bir yıl deruhte etmiştir. Şubat 1267 (1851)'de arpalık maaşına nail olmuştur. Devrek, Çarpan ve Bursa mevleviyetlerini de ihraz ettiği gibi Temmuz 1282 (1866)'de Bursa Arpalığı maaşı kendisine verilmiştir.

Kânunisanî 1284 (1868)'de İstanbul kadısı olmuştur. Teşrinievvel 1293 (1877)'de Anadolu Kazaskeri olmuş ve Şubat 1300 (1885)'de Rumeli Kazaskerliğine terfi' etmiştir. Kânunisanî 1301 (Ocak 1886)'de ayrılıp Temmuz 1308 (1892)'de ikinci defa olarak Rumeli Kazaskerliğine tayin olunmuştur.

Rumelikazaskeri iken 20 Mart 1317 (1901) tarihinde (12 Zilhicce 1318) vefat etmiştir. (Dosya nu: 45)

MEHMET EBU'L-HAYR EFENDİ (Şamlı)

Şam'da Sinaniye mahkemesi naibi iken vefat eden Ragıp el-Üstüvani Efendi'nin oğlu olup 1274 (1868) tarihinde Şam'da İmare-i Civaniye mahallesinde doğmuştur. 1303 (1887)'de Şam-Dimesşk Müftülüğü fetvâ eminliğinde hizmete başlamış ve Kânunisanî 1325

040510

DÜRRÎZÂDELER

1 İHSAN KILIÇ, Gümölcineli Dürri Divanı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010